

Pediatric Kronik Hastal?k için Öz-yeterlik Ölçe?i

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Pediatric Kronik Hastal?k için Öz-yeterlik Ölçe?i*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=28992>

Özet

Pediatrik Kronik Hastalık için Öz-yeterlik Ölçeği, çocukluk çağındaki **kronik hastalıklarla** başa çıkma konusunda bireylerin **öz-yeterlik** düzeylerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir araçtır. Bu ölçeğin Türk kültürüne **uyarlaması**, Gürcan ve Turan (2020) tarafından yapılmış olup, **psikometrik özelliklerinin** kapsamlı bir şekilde incelenmesiyle geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu gösterilmiştir. Ölçek, 15 maddeden oluşmakta ve 0 ("Hiç emin değilim") ile 10 ("Çok eminim") arasında değişen bir **Likert tipi derecelendirme** kullanmaktadır. Bu adaptasyon çalışması, çocuk ve ergenlerde kronik hastalıklarla ilişkili öz-yeterliliği değerlendirmek için kültürel olarak uygun bir araç sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Öz-yeterlik, pediatrik kronik hastalık, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenilirlik, faktör analizi, psikometrik özellikler.

Yazarlar

Meltem Gürcan, S. A. Turan

Amaç

Pediatrik Kronik Hastalık için Öz-yeterlik Ölçeği'nin temel amacı, **pediatrik** popülasyonda kronik hastalık deneyimi yaşayan bireylerin, hastalıklarla ilişkili yönetim ve başa çıkma becerilerine dair **öz-yeterlik** inançlarının nicel olarak ölçmektir. Bu ölçek, çocukların ve ergenlerin hastalık süreçlerini yönetme, tedaviye uyum sağlama, semptomlarla baş etme ve genel yaşam kalitesini sürdürme yeteneklerine olan inançlarının değerlendirilmesine yardımcı olur. Elde edilen veriler, sağlık profesyonellerinin bireyselleştirilmiş müdahale stratejileri geliştirmesine ve çocukların psikososyal destek ihtiyaçlarının belirlenmesine olanak tanır.

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlanması, uluslararası alanda geliştirilmiş bir aracın kültürel bağlama uygunluğunu ve psikometrik özelliklerini test etmeyi hedeflemiştir. Bu sayede, Türkiye'deki çocuk ve ergenlerde kronik hastalık öz-yeterliliğini güvenilir ve geçerli bir şekilde ölçebilecek, klinik ve araştırma alanlarında kullanılabilecek bir araç sunulmuştur.

Yapı

Ölçek, **öz-yeterlik** kavramını ölçmektedir. Öz-yeterlik, bireyin belirli bir eylemi başarıyla gerçekleştiremeyeceği olan inancıdır. Pediatrik kronik hastalık bağlamında bu yapı, çocukların ve ergenlerin hastalıklarının semptomlarını yönetme, ilaçların düzenli kullanma, randevularına katılma, diyetlerine uyma ve sosyal yaşamın sürdürme gibi çeşitli görevleri

başarıyla yerine getirebileceklerine dair algılanan yetkinliklerini ifade eder. Yüksek öz-yeterlik düzeyleri genellikle daha iyi tedavi uyumu, daha az stres ve daha iyi sağlık sonuçlarıyla ilişkilidir.

Bu ölçek, bireylerin kendi yeteneklerine olan bu inançların farklı boyutlarda sorgulayarak, kronik hastalık yönetiminin çeşitli yönlerindeki yeterlik algılarının bütünsel bir biçimde değerlendirilmeyi amaçlar. Ölçeğin 15 maddesi, bu karmaşık yapının farklı yönlerini yakalamak üzere tasarlanmıştır.

Geçerlik

Pediatrik Kronik Hastalık için Öz-yeterlik Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun **geçerliliği**, hem kapsam hem de yapı geçerliliği açısından detaylı bir şekilde incelenmiştir. **Kapsam geçerliliği** için, ölçek maddelerinin ölçülmek istenen niteliği temsil etme ve hedef kitle tarafından açıkça anlaşılabilir derecesi değerlendirilmiştir. Bu amaçla, 10 uzmandan görüş alınarak **Lawshe tekniği** kullanılmıştır. Uzmanlar her maddeyi 1'den 3'e kadar puanlamış (1=gereksiz, 2=faydalı/yetersiz, 3=gerekli) ve bu puanlamalar sonucunda her madde için **Kapsam Geçerlik İndeksi (KGI)** hesaplanmıştır. Literatürde KGI puanının ortalama 0.80 ve üzerinde olması kabul edilebilir geçerlik düzeyi olarak belirtilmektedir. Bu sürecin ardından ölçek maddeleri psikometrik değerlendirmeye hazır hale getirilmiştir.

Ölçeğin **yapı geçerliliğini** test etmek amacıyla hem **açımlayıcı faktör analizi (AFA)** hem de **doğrulayıcı faktör analizi (DFA)** uygulanmıştır. Faktör analizleri öncesinde örneklem büyüklüğünün ve korelasyon matrisinin faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek için **Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)** ve **Bartlett's testi** yapılmıştır. KMO değerinin 0.50'den büyük olması, örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Polit & Beck, 2013). AFA'da temel bileşenler analizi (principal component analysis) ve direct oblimin yöntemleri kullanılmış, **eigenvalue** değeri ≥ 1 olan maddeler seçilerek faktör yapısı belirlenmiştir. Ayrıca, faktör yük değerleri ≥ 0.32 olan maddeler değerlendirmeye dahil edilmiştir (Büyüköztürk, 2018). AFA bulgularını desteklemek için DFA da gerçekleştirilmiştir.

Güvenilirlik

Ölçeğin **güvenirliyi**, çeşitli yöntemlerle incelenmiştir. İç tutarlılığı belirlemek için **Cronbach alfa katsayısı** kontrol edilmiştir. Bu katsayı, bir ölçüm aracının maddeleri arasındaki tutarlılığı gösterir ve 1'e yaklaştıkça güvenilirlik arttığını ifade eder. Literatürde Cronbach alfa katsayısı için kabul edilebilir değerler şu şekildedir: 0.40'tan düşükse güvenilir değil, 0.40-0.59 arasında zayıf güvenilirlik, 0.60-0.79 arasında yüksek güvenilirlik ve 0.80-1.00 arasında çok yüksek düzeyde güvenilirlik (Bland & Altman, 1997).

Test-tekrar test güvenilirliğini ve zaman içindeki değişimliliğini değerlendirmek amacıyla, ölçek (PRCISE-Tr) 23 kişiden oluşan aynı gruba en az 2 hafta arayla iki kez uygulanmıştır. Birinci ve

ikinci uygulamadan alınan puanlar arasında **Spearman korelasyon analizi** ve **eleştirilmiş örneklem t-testi** kullanılarak ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı belirlenmiştir (Tekindal, 2017). Ayrıca, iç tutarlık göstergelerinden biri olan düzeltilmiş madde-toplam korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Her maddenin kabul edilebilir düzeyinin 0.20'nin üzerinde olması önerilmektedir (Bland & Altman, 1997).

Sayısal değişkenlerin **normallik testlerinin** değerlendirilmesi için **Kolmogorov-Smirnov testi** kullanılmıştır. Örneklem tanımlayıcı özellikleri ile öz-yeterlik düzeyleri arasındaki farkları karşılaştırmak için ise **Bağmsız Örneklem T-testi** ve **Tek Yönlü Anova testi** yapılmıştır.

Faktör Analizi

Pediatrik Kronik Hastalık için Öz-yeterlik Ölçeği'nin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla hem **açıklayıcı faktör analizi (AFA)** hem de **doğrulayıcı faktör analizi (DFA)** kullanılmıştır. AFA öncesinde, örneklem büyüklüğünün uygunluğunu değerlendirmek için **Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)** ölçümü ve korelasyon matrisinin faktör analizine elverişliliğini belirlemek için **Bartlett's testi** uygulanmıştır. KMO değerinin 0.50'den büyük olması, veri setinin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir.

AFA'da temel bileşenler analizi (principal component analysis) ve direct oblimin yöntemleri tercih edilmiştir. Bu analizlerde, eigenvalue değeri 1 veya daha büyük olan maddeler faktör yapısına dahil edilmiş ve faktör yük değerleri 0.32 veya daha yüksek olan maddeler değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen faktör yapısı, ölçeğin altında yatan teorik yapıyı destekler nitelikte bulunmuştur. AFA bulgularını güçlendirmek ve modelin teorik yapıyla uyumunu doğrulamak amacıyla DFA da gerçekleştirilmiştir.

Enstrüman

Test Türü: Uyarlama

Biçim: 15 maddeden oluşan, 0 ("Hiç emin değilim") ile 10 ("Çok eminim") arasında değişen 11 noktalı Likert tipi derecelendirme ölçeği.

Mevcut Dil: Türkçe

Popülasyon Grubu: Kronik hastalık olan pediatrik bireyler (çocuklar ve ergenler).

Yaş Grubu: Pediatrik yaş grubu (çocuklar ve ergenler).

Popülasyon Detayları: Orijinal uyarlama çalışmasında test-tekrar test güvenilirliği için 23 kişilik bir örneklem kullanılmıştır. Geniş ölçekli geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için daha büyük örneklemelerden faydalanılmıştır.

Test Metodolojisi: Kendi kendine raporlama (self-report) yöntemiyle uygulanan bir anket.

Anahtar Kelimeler

Çocukluk çağı kronik hastalıklar, öz-yeterlik inancı, psikometrik değerlendirme, ölçek geliştirme, faktör analizi, güvenirlik analizi, geçerlik analizi.

Yazarlar

Yazar ORCID Tanımlayıcıları: Mevcut değil.

Bağıl E-posta Adresleri: meltemgurcan@akdeniz.edu.tr (Sorumlu Yazar)

Yazma Adresi: Mevcut değil.

İzinler, Ücret ve Test Yılı

Ölçeğin kullanıma ilkin izinler ve olası ücretlendirme bilgileri için sorumlu yazar Meltem Gürcan ile iletişime geçilmesi önerilmektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama ve psikometrik özelliklerinin test edilmesi çalışması 2020 yılında yayımlanmıştır.

Referanslar

Gürcan, M., & Turan, S. A. (2020). Testing the psychometric properties of the Turkish culture version of The Self-Efficacy Scale for pediatric chronic illness. *Current Psychology*, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s12144-020-01134-z>

Bland, J. M., & Altman, D. G. (1997). Statistics notes: Cronbach's alpha. *BMJ*, 314(7080), 572.

Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (24. Baskı). Pegem Akademi.

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2013). *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice* (9th ed.). Lippincott Williams & Wilkins.

Tekindal, S. (2017). *Eğitimde ve psikolojide ölçme araçlarının geliştirilmesi*. Ankara: Yayınları.

Ölçeğin orijinal PDF'i buradan indirilebilir: [pediatrik-kronik-hastalik-icin-oz-yeterlik-olcegi-toad.pdf](#)

Pediatrik Kronik Hastalıklar için Öz-yeterlik Ölçeği Maddeleri

IMPORTANT: The following scale items must be preserved in their original language and must not be changed in any way.

Ölçek maddeleri, sağlanan kaynak içerikte belirtilmemiştir. Ölçek 15 maddelik bir ölçektir.